

Kunstiajaloo ümberkirjutamine jätkuvalt kestab

Janar Ala
KULTUURIAJAKIRJANIK

24. märts 2021, 20:59

- Maailma tippmuuseumi kogusse kuulumist ei ole võimalik millegagi asendada
- Kunstniku jaoks on muuseumi ost alati märgilise tähtsusega
- Anu Põdra huvitas inimene ja inimese sisemuses toimuv

Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskuse direktor Karin Laansoo FOTO: Johan Huimerind FOTO: Johan Huimerind

Eelmisel nädalal saabus uudis, et mainekas Briti kunstimuuseum Tate Modern ostis skulptor Anu Põdra seebist tehtud installatsiooni «Keeled (aktiveeritud versioon)» (1998). «Esimene eestlane Tate'is» sõnastati selle järel pealkirjad, ja õigesti sõnastati. Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus (EKKAK) neid ostuni viinud «pika vinnaga protsesse, kus kannatlikkust kulub ämbritega» ajas. Anu Põdrast ja eestlastest rahvusvahelistes muuseumites rääkisime EKKAK direktori Karin Laansooga.

KUULA ARTIKLIT

TELLIJALE

Tate'i kuraatoritele hakkas silma Anu Pöder. Miks tema?

Anu Põdra looming oli Tate'i kuraatoritele suur avastus. Ma arvan, et neile oli suur üllatus tulla Eestisse ja avastada siin rahvusvaheliselt tundmatu kunstnik, kelle praktikas on nii palju paralleele 1980. ja 1990 aastatel maailma kunstis toimunuga. Anu Põdra nii nõukogude perioodil kui ka Eesti Vabariigi ajal loodud ning üldistele suundadele vastuoolu ujuv praktika, mis keskendus naiseks olemise kogemusele ja materjalidega eksperimenteerimisele, mõjub väga kaasaegselt ka täna.

Igal muuseumil on oma kogumispoliitika ja prioriteedid.

Tate'il on ostude puhul varem olnud fookuses nii naiskunstnikud kui ka performatiivsed praktikad. Vaadatakse, millised teosed on juba kogus olemas ja kuidas saaks maailma kunstiajalugu kõige paremini nende teostega jutustada. Tate'i kogus on näiteks Nairy Baghramiani, Hannah Wilke, Linda Benglise, Alina Szapocznikowi ja Daiga Grantina teosed, kelle kehakesksetes skulptuurides leiab palju Anu Põdra teostega lähedast.

Iga kunstniku puhul otsitakse n-ö võtmeteost, mis avaks tema loomingu või oleks kunstniku praktikas märgilise tähtsusega. Anu Põdra 1990. aastate loomingu kontekstis on selleks «Keeled». Tihti küsitakse ka, mis juhtub, kui me seda teost praegu ei omanda. Üks kõige suuremaid pähkleid selle ostu puhul oli fakt, et Anu Põdral oli lihtsalt väga vähe teoseid alles. Otsus kunstniku kohta sündis ilmselt kiiremini kui konkreetse teose kohta.

Tate Modern

-Rajati Londonis 2000. aastal endisesse Bankside'i elektrijaama

-Hoone arhitektid on Herzog ja de Meuron

-Tate Modern on riiklik galerii ning kuulub Tate'i gruppi, mille teised osad on Tate Britain, Tate Liverpool, Tate St Ives ja Tate Online

-2019. aastal külastas seda ligi 6,1 miljonit inimest, sellega on ta maailma enim külastatavate kunstimuuseumite nimekirjas kuuendal kohal ja Suurbritannias asuvatest muuseumitest esimene

Kuivõrd on see ost seotud ka Anu Põdra retseptsioonis viimasel ajal domineeriva feminismi aspektiga?

Need ei ole omavahel seotud. Kogumispoliitika on muuseumi poolt paika pandud pikaajaline strateegiadokument oma prioriteetidega ja selle järgi otsitakse ka teoseid. Milline on konkreetse teose retseptsioon, ei mõjuta kuraatorite valikut ostu osas.

Anu Põder tegi teoseid efemeersetest materjalidest. Miks ta kasutas efemeerseid materjale, mitte ajatumaid? Jaan Elken osutas oma arvustuses, et laste kõrvalt polnud aega kiviraiumise ja pronksvaluga töötada.

See on hea küsimus. Tegelikult on kunstniku eluajal tehtud videointervjuust näha, et Anu Põder mõtles väga teadlikult selle valiku peale. Kas luua teoseid materjalidest, mis suure tõenäosusega kunagi ei hävi, või minna kaasa uute kunstivormidega, nagu performance ja happening, mis elavad peamiselt toimumishetkel? Viimasest jääb ju tihti alles vaid mõni foto ja lagunev teos. Anu Põder valis endale kunstnikuna põnevama tee, nõustudes, et tulemus ei pruugi igavesti säilida. Teda huvitas inimene ja inimese sisemuses toimuv. Materjal, mis muutub ajas ja mille kestvus on inimeluga võrreldav, pakkus rohkem võimalusi. Ja tulevikus on see juba muuseumi mure, kuidas seebist skulptuuri tulevastele põlvvedele säilitada.

Anu Põder - Keeled (1998). Anu Põdra ülevaatenäitusel "Haprus on vaprus" Kumus 2017. FOTO: Hedi Jaanisoo. Eesti Kunstimuuseumi Loal

Efemeersed materjalid on kujunenud kuidagi naiselikkuse markeriteks. Pigem feminiinse kuvandiga Tommy Cash teeb ka saiaist susse, mida eksponeeritakse galeriis.

Maailmas on ka piisavalt meeskunstnikke, kes teevad vahust, poroloonist ja juustest kunsti. Pehme materjaliga annab väga karmidest teemadest rääkida, see seos ei ole nii ühene. Muide, need saiaist sussid olid ühed mu lemmikteosed Tommy näitusel! Ma ei tajunud neid feminiinsena, see ongi põnev, et iga vaataja näeb neid isemoodi.

Mida Tate'i Ida-Euroopa uurimistöö endast kujutas ja kas Anu Põdra teose ostuga see kulmineerus ja lõppes?

Kõige esimene kirjavahetus Tate'i kuraatoritega puudutas just Eesti kunstivälja laiemalt – millised kunstiorganisatsioonid ja näituseasutused siin tegutsevad ning millised on nende programmid. Lisaks kunstiväljaanded, kriitikud, kuraatorid, ajalooliselt olulistest kunstnikest kaasaja võtmetegijateni (*key players*) välja. See oli nii-öelda sissejuhatus. Paralleelselt tehti samasugust uurimistööd Lätis ja Leedus. Sisuliselt tähendas see sadu e-kirju, telefonikõnesid ja vestlusi. Lisaks ülevaadete koostamine, raamatute ja materjalide saatmine ning kohtumised kunstnike, kuraatorite ja muuseumite esindajatega. Tate'i kuraatorite uurimistöö sellega kindlasti ei lõpe, ma loodan väga, et kogusse jõuab tulevikus ka mõni kaasaegne Eesti kunstnik. Pandeemia tõttu tekkis kuraatorite töös suur ajaline nihe, sest muuseum oli pikalt kinni ja avaneb alles mais.

Kas Ida-Euroopa on lääne jaoks endiselt kuidagi eriline, mingit Teist kehastav, või on see aeg läbi?

Ma ei saaks öelda, et see on kuidagi eriline, aga kunstiajaloo ümberkirjutamine nii, et see sisaldaks ka Ida-Euroopa avangardi, kestab. Tippmuuseumides on juba piisavalt palju Rauschenberge, Pollockeid ja Serrasid. Vaja on ka neid kõiki Teisi.

Jaan Toomiku video "Isa ja poeg"(1998) kuulub mitme välismuuseumi kogusse, teiste hulgas Moderna Museet Stockholmis.
FOTO: Kaader Videost

MoMAs tegutsevat eraldi akadeemilisem Ida-Euroopa suuna uurimisrühm?

Tegutseb tõesti, nende profiil on samas väga erinev Tate'i omast. Miks on ainult üks MoMA ja mitte tervet pesakonda üle maailma? MoMA vastus muuseumifrantsiiside nagu Guggenheimi ja Louvre'i trendile oli 2009. aastal loodud majasisene mõttekoda C-MAP (Contemporary and Modern Art Perspectives). Selle eesmärk ei ole oma kogusid täiendada, vaid MoMA kuraatoreid uurimisvisiitidega harida. Eesti delegatsioon eesotsas kultuuriminister Indrek Saarega kohtus MoMA C-MAPi tiimiga 2017. aasta sügisel Performa biennaali Eesti paviljoni toimumise ajal. Kutse uurimisrühma Eestisse tulekuks on esitatud ning loodame, et visiit saab pärast pandeemiat ka teoks. Lisaks esindab C-MAPi tiimis Baltikumi nüüd ka Läti kuraator Inga Lace ning nende praegune põhifookus ongi Eestil, Lätil ja Leedul.

Tate'i kuraatorite uurimistöö sellega kindlasti ei lõpe, ma loodan väga, et kogusse jõuab tulevikus ka mõni kaasaegne Eesti kunstnik.

Kuidas MoMAasse (moodsa kunsti muuseum New Yorgis) oma teost saada?

Kindlasti ei saa nii, et viid oma teose muuseumi infoletti. Neid otsuseid teevad kas kogude või näituste kuraatorid ning arutatakse osakondade kaupa komisjonides. MoMA kogus on Raul Meele teos. Lihtsalt võrdluseks: lätlasi on MoMA kogus kindlasti rohkem (Gustav Klutsis, Vija Celmins, Maurice Sterne ja teised). Samas see, kas MoMAs on Eesti kunsti, on oluline ainult meile. Tippmuuseumide kogud ei ole regionaalsed, stiilis, et meil on siin Eesti ja Läti tuba. Kui Eesti

kunstnik räägib kaasa teemal, mis on globaalselt oluline, siis on piltlikult öeldes koht seinal tagatud. Anu Põdra puhul avastati parkümmend aastat hiljem, et see on globaalselt oluline, nii et kõik ei pruugi juhtuda kohe, kui kunst sünnib.

Te olete Tate'i masinavärgiga seestpoolt kokku puutunud. Mida nende kogumispoliitika endast kujutab?

Masinavärg on väga ambitsioonikas ja põhjalik. Vahel on raske ette kujutada, et paari kuraatori õlul on nii suur regioon nagu Venemaa, Ida- ja Kesk-Euroopa ning Kesk-Aasia – info hulk on meeletu. Tate'i suurem rahvusvaheline kogumishaare on seotud eelkõige Tate Moderni avamisega 2000. aastal, kus seati eesmärgiks maailmatasemel rahvusvahelise kunsti kogu.

Senist euroameerika fookust laiendati oluliselt ning ostude ja uurimistöö rahastamiseks loodi terve hulk regionaalseid ostukomisjone, teiste hulgas Venemaa ja Ida-Euroopa ostukomisjon 2012. aastal, mille esimene Eesti liige oli Maarja Oviir-Neivelt. Suure töömahu ja väikse kuraatorite tiimi tõttu ei toimunud uurimistöö kõikides regioonides korraga. Seega, kuigi ostukomisjon alustas 2012. aastal, jõuti Baltikumi uurimistööni 2016. aastal, visiidini kaks aastat hiljem ning otsuseni 2019. aasta sügisel. Need on väga pika vinnaga protsessid ning kannatlikku meelt on ämbritega kulunud.

Kuivõrd on sellised ostud seotud mingisuguste parasjagu õhus olevate suundumustega?

Anu Põdra puhul võib sellise seose isegi luua. Üks suurem suundumus, mis kestab endiselt, on oma eluajal tähelepanuta jäänud kunstnike taasavastamine ja kunstiajaloo ümberkirjutamine. Siin on hulgaliselt näiteid alates Malevichi abstraktsionismi looja troonilt tõuganud Hilma af Klintist kuni disainivisionääride Eileen Gray ja Charlotte Perriandi loomingu taasavastamiseni välja.

kaader Jaanus Samma videost projektis NSFW. Esimehe lugu. FOTO: Jaanus Lensment

Kas võiks olla andmebaas selle kohta, milliseid Eesti kunstnikke üldse kus välismuuseumites või kollektsioonides on?

Kui päris aus olla, siis avalikesse kogudesse kuulumise info mahub praegu mõnele leheküljele ilusti ära, nii et andmebaasi loomiseks veel põhjust pole. Praegu on info kättesaadav kas kunstniku, muuseumi või galerii veebilehtedel. Enamasti on see erialainimestele vajalik tööinfo, kui just mingit Tate'i kaliibris asja ei juhtu.

Mida selline ost teosele ja kunstnikule tähendab? Milliseid võimalusi võib avada edaspidiseks?

Kunstnikule tähendab see suurt tunnustust, tähelepanu ja huvi, uusi näitusepakkumisi, uusi kunstiajaloolisi käsitusi, potentsiaalselt ka teoste hinnatõusu. Kunstnikule on muuseumi ost alati märgilise tähtsusega. Maailma tippmuuseumi kogusse kuulumist ei ole võimalik millegagi asendada – see on klass omaette.

Kui Eesti kunstnik räägib kaasa teemal, mis on globaalselt oluline, siis on piltlikult öeldes koht seinal tagatud

Mida see Eesti kunstile laiemalt tähendada võiks?

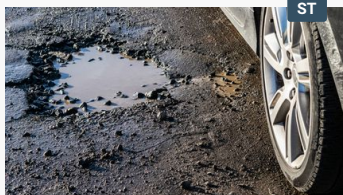
Ma loodan, et see tekitab küsimuse, mis teil siin veel põnevat on. Ja võiks küsida, vähemalt meie enda käest, kelle ja millised teosed võiks veel väliskogudes olla.

Kas eksisteerivad sellised asjad nagu A-klassi ja B-klassi muuseumid, kas on olemas muuseumite hierarhia näiteks kaasaegse kunsti jaoks? Mille järgi saab tähtsust hinnata?

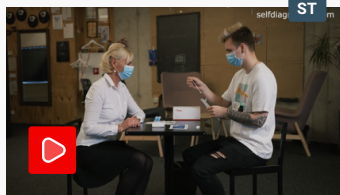
Kui mõtlete A- ja B-kategooria kunstimuuseumi kvaliteedi mõttes, siis ma päris nii ei ütleks. Samas tippmuuseumide loetlemisega keeruliseks ei lähe. Neid on kümnekond, kes üksteise programmi ja valikuid rohkem jälgivad: MoMA, Tate, Whitney, Stedelijk, Pompidou, Guggenheim, MOCA Los Angeles, Hamburger Bahnhof, Ermitaaž, Louvre, Reina Sofia, Metropolitan. Tähtsust võib hinnata kogude suuruse järgi, kui hästi on kogutav periood kaetud, ning muidugi teoste kunstiajaloolise tähtsuse järgi. Muuseumi hinnatakse tihti nende jooksva näituseprogrammi järgi, kuid nende kõige olulisem näitus on alati nende kogu.

Välismuuseumitest on Eesti kaasaegset kunsti ilmselt kõige rohkem Kiasmas? Moderna Museetis on ka üht-teist. Geograafiline lähedus vist ka määrab seda? Mis üldse määrab?

Tõenäoliselt jah, kõige rohkem on Eesti kunstnikke Kiasmas. Neil ongi täiesti teadlik poliitika keskenduda eriliselt lähiregioonile. EMMA (Espoo moodsa kunsti muuseum) muuseumis on Jaan Toomik, Merike Estna ja Kris Lemsalu. Modernas, Stedelijkis ja Ludwig muuseumis on Jaan Toomik. Geograafiline lähedus määrab palju. Paljudel Põhjamaade muuseumidel on fookus samal regioonil pluss Baltikum ja Venemaa. Määrab otsustajate teadlikkus regiooni kunstnikest, ingliskeelse info kättesaadavus, kunstniku nähtavus näitusetgevuse ja artiklite mõttes ning veel terve trobikond tegureid.

Kuidas aitab kaskokindlustus löökaugust tekkinud kahju korral?

Vaata videot: kuidas ettevõtte saab töotajaid kiirtestida?

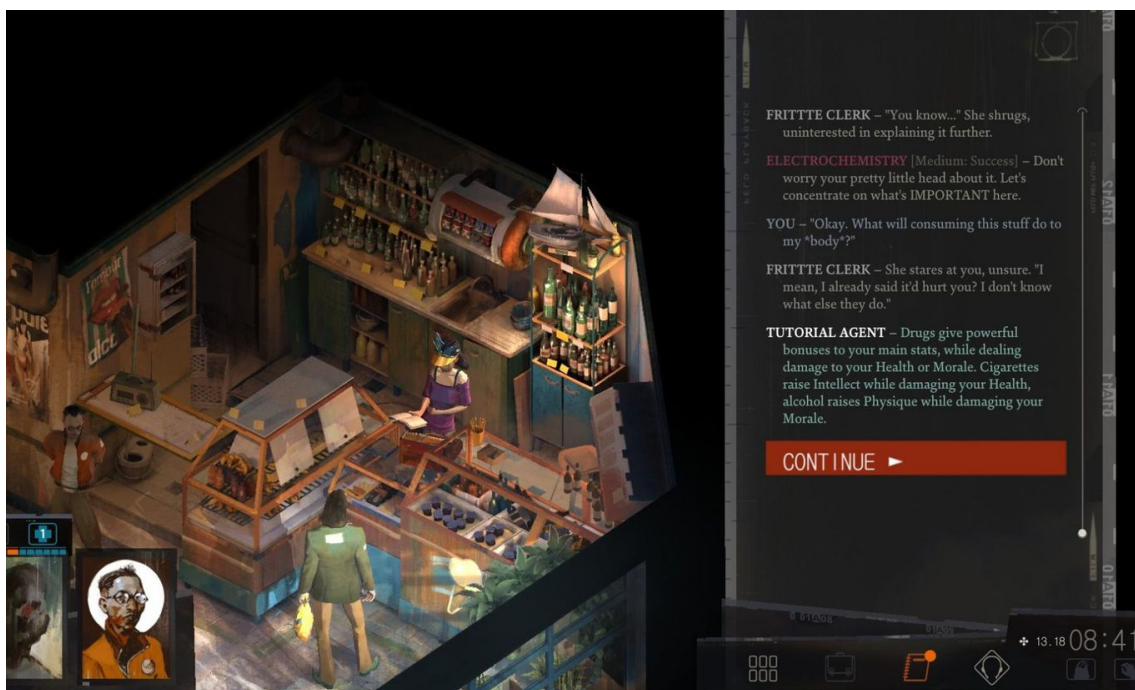
Teadlased võrdlesid antigeeni teste. Erinevused on kuni sajakordsed

Gwyneth Paltrow müüb vibraatoreid ja fännid on vihased

Kultuuri lühiuudised

24. märts 2021, 19:35

Vürtspood. Kohati mäng lausa soovib, et tubakast, alkoholist ja uimastitest saab raskel hetkel abi. «Disco Elysium». FOTO: Kuvatõmmis

KUULA ARTIKLIT

Austraalias keelati Eesti videomäng «Disco Elysium»

Reedel teatas Australian Classification Board, et Eesti stuudio ZA/UM loodud videomängu «Disco Elysium» ei tohi moraalsetele kaalutlustel seal müüa, vahendab Guardian.

Organisatsiooni otsuse sõnul on mäng süüdi järgnevas: «Kujutab, väljendab seksuaalsust, narkootikumide väärkasutust või sõltuvust, kuritegevust, julmust, vägivalda või mõnda muud eemaletõukavat nähtust või tegeleb sellega» viisil, mis haavab «moraalinorme, sündsustunnet ja kombestikku, mida mõistlikud täiskasvanud üldiselt aktsepteerivad».

30. märtsil saab mäng lisapaki «The Final Cut», mis lisab uusi võimalusi, sisseloetud dialoogi ning täiendab mängukogemust. «Disco Elysium» on alates 2019. aastast alates olnud müügil videomängukeskkonnas Steam. Pärast ilmumist sai mäng arvukalt auhindu: Game Awards 2019 näiteks hindas seda kui parima narratiiviga mängu, parimat iseseisva stuudio mängu, parimat rollimängu ja värskeimat *indie*-mängu. Mängu on kiitnud nii kriitikud kui ka mängijad.

Mängu produtsent on Kaur Kender, selle loojad Robert Kurvitz ja Aleksander Rostov said selle eest mullu noore kultuuritegelase preemia.

52 miljonit eurot maksis prantuse äriees **Sacha Jafari** loodud maailma suurima maali eest

Kirjandusmuuseum otsib direktorit

Eesti Kirjandusmuuseumi nõukogu kuulutas välja konkursi direktori ametikoha täitmiseks alates 1. juunist.

Direktori ülesanded on muu hulgas kujundada Eesti kirjandusmuuseum nüüdisaegseks teadus- ja mäluasutuseks, mille roll on mõtestada humanitaarteaduste ja ühiskonna seoseid, säilitada ja uurida eesti kultuurivara ning olla humanitaarteadusliku uurimistöö ja digihumanitaaria eestvedajaid Eestis.

Eesti kirjandusmuuseumi eelmine direktor Urmas Sutrop oli ametis 1. juulist 2015 30. juunini 2020, alates 1. juulist on direktori ülesandeid täitnud haridus- ja teadusministeeriumi teadusosakonna nõunik Martin Eessalu. Uus direktor astub ametisse 1. juulil 2021.

Värske Rõhk jagas auhindu

Kirjandusajakiri kuulutas auhinnad välja neljas kategoorias. Luulepreemia pälvis preemia Maryliis Teinfeldt, proosa eest Ave Taavet, kriitika eest Agne Pilvisto ning vabaauhinna laureaadiks kuulutati Rauno Alliksaar.

Tallinn, 11JUNE 2017. Rammsteini kontsert. FOTO: Toni LÄÄnsalu/Pm/scanpix Baltics

Rammsteini kontsert lükkub aasta võrra edasi

«Keerulise ülemaailmse olukorra ja avalikke üritusi mõjutavate Covid-19 piirangute tõttu on Rammstein sunnitud Euroopa turnee edasi lükkama,» teatati pressiteates. Kontsert toimub Tallinna lauluväljakul järgmise aasta 20. juulil.

«Bänd ja kogu meeskond on ääretult pettunud, kuid arusaadavatel põhjustel on niivõrd suure mastaabiga ürituste korraldamine praegu raskendatud ning kontserdituuri edasilükkamine kahjuks möödapääsmatu.»

Uuel kuupäeval kehtivad juba ostetud piletid.

SEOTUD LOOD

Gluteenivaba Tommy Cash

Anne Vetik
KRIITIK

24. märts 2021, 22:13

Maison Margiela x Tommy Cash sussid FOTO: tommycashshop.com

Moe üheks viimase kümne aasta põhiliseks tööriistaks on olnud collab ehk koostööprojekt kahe brändi või brändi ja isooni vahel.

▶ KUULA ARTIKLIT

Asja tõmbas kunagi käima H&M: löödi käed ekstsentrisk Karli Lagerfeldiga ja sellega aeti pea sassi inimestel, kellele loeb silt kleidi küljes rohkem kui kleit ise. Raha voolas, rahvas rõõmustas ja collab'e hakkas tulema igast nurgast ja igal tasemel.

Louis Vuittoni aegade paha poiss Marc Jacobs tegi koostööd kunstnik Takashi Murakamiga, kattes naeratavate õiekestega tuhandeid eurosid maksvaid kotte.

Topshop sai pardale Kate Mossi ning Londoni ja Pariisi tänavad täitusid erinevas kehakaalus ja kvaliteedis Mossi koopiatega. Siis tulid Kanye Westi ning Adidase pastlaid meenutavad Yeezy tossud, mis tekitasid kilomeetriseid järjekordi poeuste ees ja põlgust tõelistes sneakerhead'ides. Nüüd on pigem raske leida brändi, mis poleks kaasanud rahateenimisprotsessi või siis enese taas relevantseks pumpamiseks mõnd kõrvalseisjat.

Eriti kõva cool'i laenamine käibki spordijalatsite segmendis. No kui erinevaks sa ikka jaksad neid tosse iga kord tuunida. Tegemist on siiski funktsionaalse tootega ja piirid on sellega ette määratud. Nii et midagi muud üle ei jää kui järjest avaldada Highsnobiety veebilehel pressiteateid uuest unikaalsest seeriast, millele on peale hinganud Pharrell ise. Võibolla valis mõne värvigi.

Normaalsus ei huvita

Nüüd on saanud korralikele collab'idele ligi Tommy Cash – Eesti kõige märkimisväärsim loominguiline eksport Roberta Eineri kõrval. Mõned nädalad tagasi nägime tema ja Adidase koostööd ehk keskaegse crakow'i kinga moodi ülipika ninaga tossu. Cash ei ole Pharrell ja teda ei huvita normaalsus, teda huvitab ekstreemsus. Raha huvitab kindlasti mõlemat, kuid seda teenitakse erinevalt. Cashi lähenemist võiks pidada aga tänapäevasemaks: varsti ei osta me keegi enam

füüsilisi asju. Ostame hoopis piksleid, mida saab medalitena oma sotsmeedia profiilide juures ritta panna.

Nagu kõik trikster-tüüpi kunstnikud ja artistid, kipuvad Cash ja tema kompanjonid kohati üle mõtlema, üle pingutama, ja see on arusaadav.

Ilmselgelt on Adidasele collab Cashiga väikeseks relevantsuse süstiks. Cashile on see aga võimalus demonstreerida oma kunstnikuambitsiooni. Räpparina on konkurentsi rohkem, kunstnikuna veidi vähem, igati mõistlik mänguvälja vahetus, mis algas Rick Owensiga jagatud, khmm-khmm, collab-näitusega Kumus.

Midagi on valesti

Adidase juures Cash aga ei peatunud ja esitles eelmisel nädalal uut jalatsiteemalist koostööprojekti. Seekord kunagi enigmatilise ja kontseptuaalse Margiela moemajaga, tänapäeval lihtsalt ühe moemajaga, mis brändingus neid märksõnu kasutab. Lugupeetud moesõbrad, siin on teile buhhanka-sussid! Mõlema tegija logod on kenasti peal, ilmselgelt mugavad sussid – eelmainitud näitusel eksponeeritud saiasusside koopiad, täitsa saia moodi, noh, see sai, mida need ida-eurooplased keeduvorsti ja Voimixiga mugivad.

Kuid midagi on valesti, midagi kriibib. Nagu kõik trikster-tüüpi kunstnikud ja artistid, kipuvad Cash ja tema kompanjonid kohati üle mõtlema, üle pingutama, ja see on arusaadav. Karjääri üllatamisele rajades on lõpmatult sensatsiooni taga ajades väga raske järjest päriselt põnevat kunsti/asju/susse toota. Pealegi, vaadakem nostalgias mööda. See vana kooli sai on parim ikkagi otse Leiburi tehasest tulnuna, mitte pärast mõnda aega riiulis istumist. Riiulis passides läheb ta päris kuivaks. Siis tuleb sai koos veeanumaga ahju paigutada, et auru peal olnuna vähegi söödavamaks muutuks.

Sama keiss on Margiela X Cashi sussidega: esmaesitlusel ja ainueksemplaris olid sussid huvitavad, uues võtmes jätavad külmaks. Aga usun, et muretsemiseks pole põhjust, kindlasti on Cashil veel trikke soolas ja mõni neist võib taas põnevaks osutuda.

SEOTUD LOOD
